

حصول وضع مطلوب برای متریبان و غایت و اهداف فردی و اجتماعی ایشان در راستای شکل‌گیری جامعه صالح و پیشرفت مداوم آن صورت می‌پذیرد که جنبه اجتماعی فرایند تربیت به شمار می‌آید. بر اساس تعریف تربیت در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مهم‌ترین مظاهر توجه به جنبه اجتماعی تربیت عبارت‌اند از: توجه به ابعاد جنبی هویت و بعد اجتماعی حیات طیبه (شکل‌گیری جامعه صالح و پیشرفت مداوم آن)، تأکید بر لزوم کسب شایستگی‌های^۱ جمعی توسط متریبان (علاوه بر شایستگی‌های فردی ایشان) و توجه به نقش عوامل و نهادهای سهیم و مؤثر اجتماعی در فرایند تربیت. در این تعریف به نتیجه اجتماعی تربیت، رشد و تعالی ظرفیت‌های وجودی افراد جامعه (سرمایه انسانی جامعه) و گسترش و ارتقای تجارب متراکم بشری (سرمایه فرهنگی، معنوی و

بر اساس سند تحول، تربیت عبارت است از «فرایند تعاملی زمینه‌ساز تکوین و تعالی پیوسته هویت متریبان به صورتی یکپارچه و مبتنی بر نظام معیار اسلامی به منظور هدایت ایشان در مسیر آماده شدن برای تحقق آگاهانه و اختیاری مراتب حیات طیبه در همه ابعاد». با تأمل در تعریف ارائه شده و مفاهیم کلیدی آن، می‌توان دریافت که بر جنبه اجتماعی تربیت تأکید شده است، زیرا تربیت به‌عنوان یگانه عامل گسترش و تعالی مداوم ظرفیت‌های وجودی افراد جامعه می‌تواند در پیشرفت همه‌جانبه و پایدار جامعه بر اساس ارزش‌های اصیل دینی و بومی نقش اساسی و بنیادین داشته باشد. در این تعریف ضمن توجه داشتن به نقش فرد، اساساً تربیت، عمل اجتماعی هدفمندی تلقی می‌شود که در آن زمینه‌سازی برای هدایت همه افراد جامعه از طریق برقراری رابطه تعاملی بین مربیان و متریبان، علاوه بر

نقش تربیت بدنی و فعالیت‌های ورزشی در تربیت اجتماعی از نگاه اسناد تحولی

دکتر زهرا تسلیمی

سردبیر و رئیس گروه برنامه‌ریزی درسی معاونت تربیت بدنی
و سلامت وزارت آموزش و پرورش

اجتماعی جامعه) نیز توجه شده است. همچنین به کارکردهای اجتماعی تربیت که از مصادیق تحقق ابعاد اجتماعی حیات طیبه هستند نیز توجه شده است که عبارتند از: گسترش عدالت‌خواهی و بسط سایر ارزش‌های اساسی اجتماع (جامعه‌پذیری در معنای تعالی‌جویانه آن)، پذیرش نظام سیاسی حق (حاکمیت اسلامی) و مشارکت در تثبیت و تعالی پیوسته آن، تقویت امنیت ملی، گسترش وحدت ملی و یگانگی اجتماعی.

با توجه به آنچه ذکر شد، می‌توان دریافت که تربیت اجتماعی متربیان یکی از اهداف اساسی است که نظام تعلیم و تربیت رسمی آن را دنبال می‌کند. بنابراین تربیت اجتماعی را بر اساس هدف کلی جریان تربیت در نظام جمهوری اسلامی می‌توان آمادگی جمعی متربیان برای تحقق حیات طیبه در همه ابعاد و مراتب تعریف کرد. لذا متربیان برای تحقق این هدف باید مجموعه‌ای از شایستگی‌های لازم را کسب کنند. منظور از شایستگی‌های لازم، مجموعه‌ای ترکیبی از صفات، توانمندی‌ها و مهارت‌های فردی و جمعی (نظیر عقل، معرفت، ایمان، اراده و تقوا) ناظر به تکوین و تعالی هویت در تمام شئون زندگی و تمام مؤلفه‌های جامعه صالح است که متربیان در جهت درک موقعیت خود و دیگران و عمل برای بهبود مستمر آن در راستای آماده شدن برای تحقق مراتب حیات طیبه باید آن‌ها را کسب کنند که این شایستگی‌ها بیان تفصیلی یافته‌ای از همان هدف کلی فرایند تربیت است.

در سند تحول بنیادین، اهداف جریان تربیت علاوه بر تبیین شایستگی‌های فردی و جمعی با توجه به ساحات‌های تربیت بر حسب شئون مختلف

حیات طیبه نیز بیان شده است که عبارت‌اند از: ساحات تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی، ساحات تربیت اجتماعی و سیاسی، ساحات تربیت زیستی و بدنی، ساحات تربیت زیبایی‌شناختی و هنری، ساحات تربیت اقتصادی و حرفه‌ای، ساحات تربیت علمی و فناوری. در این دسته‌بندی، تربیت زیستی و بدنی ناظر به آماده‌سازی فردی و جمعی متربیان در مسیر تحقق شأن زیستی و بدنی حیات طیبه و در جهت شناخت و تقویت قوای جسمانی و روانی، حفظ و ارتقای بهداشت و سلامت و حفاظت از محیط زیست است. تربیت اجتماعی و سیاسی نیز ناظر به آماده‌سازی فردی و جمعی متربیان در مسیر تحقق شأن اجتماعی و سیاسی حیات طیبه است. البته نکته مهم در دسته‌بندی فوق این است که تربیت در همه ساحات‌های یادشده معطوف به تکوین و تعالی هویت متربیان به‌صورت یکپارچه و برای تشکیل جامعه صالح و پیشرفت مداوم آن است. لذا تدابیر و اقدامات تربیتی در ساحات‌های گوناگون، ضمن تمایز نسبی باید با هم مرتبط باشند و با محوریت نظام معیار اسلامی در قالب مجموعه‌ای منسجم و هماهنگ نمایان شوند.

برای اجرایی شدن فرایند تربیت بر اساس سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، زیرنظام‌های شش‌گانه‌ای در حوزه‌های مختلف تهیه و تدوین شده است که مهم‌ترین آن‌ها زیرنظام برنامه درسی ملی است که نقشه کلان برنامه درسی و چارچوب نظام برنامه درسی کشور را به‌منظور تحقق اهداف آموزش‌وپرورش (تربیت متربیان در جهت دستیابی به مراتبی از حیات طیبه) تعیین و تبیین می‌کند و موجب وحدت بخشیدن به برنامه‌ها و نوسازی و بازسازی برنامه‌های درسی و تربیتی مبتنی بر فلسفه تربیت در نظام جمهوری اسلامی خواهد شد. طبق سند برنامه درسی ملی یازده حوزه یادگیری بستر

طبق سند برنامه درسی ملی، حوزه سلامت و تربیت بدنی به‌عنوان یکی از یازده حوزه یادگیری به دنبال برقراری سلامت کامل جسمی و روانی دانش‌آموزان به‌عنوان امانت الهی و به‌کارگیری روش‌های درست انجام فعالیت جسمانی است

**در سند تحول
بنیادین، اهداف
جریان تربیت
علاوه بر تبیین
شایستگی‌های
فردی و جمعی
با توجه به
ساحت‌های تربیت
بر حسب شئون
مختلف حیات
طیبه نیز بیان
شده است**

پی‌نوشت

۱. شایستگی‌ها در سند تحول عبارتند از:
۱. تعقل و تفکر، ۲. ایمان، ۳. علم آموزی، ۴. عمل، ۵. اخلاق

خود را افزایش دهند، برای اوقات فراغت خود برنامه‌ریزی کنند، خطر کنند، در مسائل درگیر شوند و به کمک دیگران مسائل را حل کنند. سلامت و بهداشت موجب رفاه کامل جسمی، روانی، اجتماعی، معنوی و پیشگیری از ایجاد بیماری و ضایعات و معلولیت‌های جسمی، حسی و حرکتی و موجب توانمندسازی فرد در تسلط بر رفتار و حفظ سلامت خود و پیشگیری از کردارهای پرخطر و بهبود زندگی دانش‌آموزان می‌شود.

با توجه به آنچه ذکر شد بر اساس اسناد آموزش و پرورش کشور، تربیت‌بدنی و فعالیت‌های ورزشی بخش مهمی از فرایند تربیت (فردی و اجتماعی) به‌شمار می‌آید. فعالیت‌های ورزشی سازمان‌یافته مدارس در قالب محتوای درسی، فعالیت‌های فوق برنامه و مسابقات ورزشی ظرفیت ارزشمندی برای شکل دادن هویت، نهادینه کردن سبک زندگی و اجتماعی کردن متربیان دارد.

درس تربیت‌بدنی و فعالیت‌های ورزشی متنوعی که در مدرسه به شکل‌های متعدد قابل برنامه‌ریزی است، ظرفیت بسیار ارزشمندی برای تحقق اهداف تربیت فردی و به‌ویژه تربیت اجتماعی کودکان و نوجوانان به حساب می‌آید. اما آنچه در عمل در کلاس‌های درس تربیت‌بدنی مدارس اتفاق می‌افتد بیشتر تأکید بر جنبه‌های فردی تربیت است و در بیشتر مواقع اهداف جسمانی بر اهداف عاطفی و روانی برتری می‌یابد، در صورتی‌که فعالیت‌های ورزشی و محیط و فضایی که ایجاد می‌کنند باید وسیله‌ای برای تحقق اهداف بلندمرتبه تربیتی چه در بعد فردی و چه در بعد اجتماعی قلمداد شود. ماهیت درس تربیت‌بدنی و فعالیت‌های ورزشی که در مدارس اجرا می‌شود به‌گونه‌ای است که می‌توان ادعا کرد هیچ درس دیگری همانند آن نمی‌تواند زمینه‌ساز تربیت اجتماعی متربیان به‌صورت عملی شود. تجربه‌های ارزشمندی که در حین درگیری در فعالیت‌های ورزشی حاصل می‌شود نقش بسزایی در جامعه‌پذیری و اجتماعی شدن کودکان، تقویت انسجام اجتماعی و امنیت ملی خواهد داشت.

در پایان از زحمات جناب آقای دکتر گائینی و همکاران محترمشان در هیئت تحریریه صمیمانه تشکر می‌کنم. امیدواریم بتوانیم گامی مثبت در جهت تحقق اهداف والای مجله داشته باشیم.

اصلی برای تسهیل فرایند تربیت است. هر یک از حوزه‌های یادگیری، گستره و محدوده دانش، مهارت‌ها، نگرش‌ها و ارزش‌های مرتبط با متریبان را از سطح پیش‌دبستانی تا پایان دوره متوسطه توصیف و حدود محتوایی، روش‌ها، فرایندها و عناصر کلیدی یادگیری را تبیین می‌کند. یکی از یازده حوزه یادگیری سند برنامه درسی ملی حوزه سلامت و تربیت‌بدنی است که بر اساس آن چارچوب محتوایی و عناصر کلیدی یادگیری در درس تربیت‌بدنی در قالب کتاب‌های راهنمای معلم و سایر بسته‌های آموزشی تدوین می‌شود.

طبق سند برنامه درسی ملی، حوزه سلامت و تربیت‌بدنی به‌عنوان یکی از یازده حوزه یادگیری به‌عنوان امانت الهی و به‌کارگیری روش‌های درست انجام فعالیت جسمانی، ارتقای توانایی‌های بدنی و حرکتی، تبیین روش‌های تفریحی سالم و ترویج بهداشت و اصول سالم زیستن و پیشگیری از ایجاد بیماری و اختلال و معلولیت‌های اندامی و توانمندسازی افراد در تسلط بر رفتار خود و حفظ سلامت است. این حوزه یادگیری کارکردهای متعددی دارد که بسیار ضروری هستند، زیرا بر اساس آموزه‌های اسلامی، بدن انسان هدیه و امانتی الهی برای تکامل روح به حساب می‌آید. حفظ بدن از خطرها، آسیب‌ها، تقویت جسمانی و برقراری سلامت، تکلیف دینی و الهی است و در کلام معصومین علیهم‌السلام نیز بر این حقیقت تأکید شده است. سلامت و تربیت‌بدنی عاملی اساسی و مؤثر در توسعه فردی، اجتماعی، فرهنگی، آموزشی و اقتصادی است و ابزاری ضروری برای رشد و پرورش انسان‌هایی سالم و توانمند برای دستیابی به ابعاد از حیات طیبه است. کسب صلاحیت‌های اساسی این حوزه، دانش‌آموزان را قادر می‌سازد تا ظرفیت‌های جسمی، روحی و روانی خود را بشناسند، به آن اعتماد کنند و در جهت پرورش آن کوشا باشند. این آموزه‌ها به دانش‌آموزان کمک می‌کند که در قبال بهداشت و سلامتی خود مسئولیت بپذیرند و به نقش خود در تضمین سلامت جسمی و روانی و نشاط فردی و اجتماعی، به‌خصوص سلامت خانواده اعتقاد داشته باشند.

دانش‌آموزان در خلال ورزش و فعالیت‌های بدنی یاد می‌گیرند چگونه در قالب گروهی کار کنند، اعتمادبه‌نفس